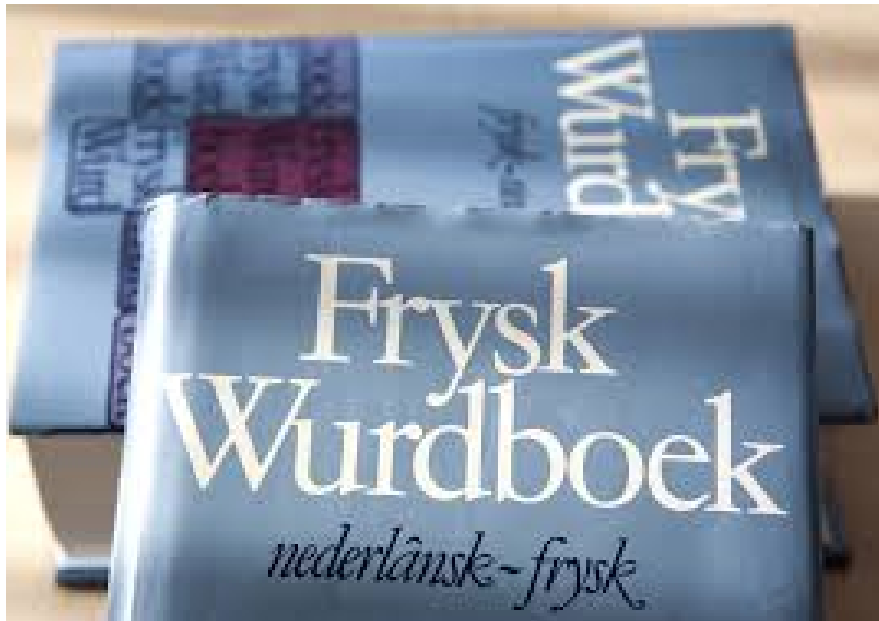

DIKTAAT Oersetse

5H/5V/6V

2021 – 2022

Drachten, augustus 2021

Opbou fan it diktaat

De ynhâld fan dit diktaat bestiet út neikommende ûnderdielen:

1. Utlis PTA 1 ⇨ oersetten + refleksje
2. Helpmiddels
3. Stavering, grammatika en ynterferinsjes dy't in protte foarkomme
4. Fryskeigen
5. Oer oersetten
6. Oersetsinnen
7. Teksten om oer te setten
8. Oefen-PTA's
9. Refleksje 1

Domeinen:

PTA I befettet domein C en E (foarbylden jaan fan taalferoarings en ynterferinsjes).

Werkânsing: SE Oersetten

De refleksje kin **net** herkanse wurde.

HERKANSEN

**SOMS MOET JE
IETS NOG EEN
KEER DOEN**

**VOOR JE
SUCCESVOL KUNT
ZIJN**

Loesje

Haadstik 1. Utlis PTA 1 - 2021-2022

Underdiel: Domein skriuwfeardigens ⇨ oersetse + refleksje

PTA FRYSK H5 2021-2022							
Nr.	Omschrijving	Domein	Duur (min)	Soort toets	Weging	Periode / datum	Herkansbaar
T51	Schrijfvaardigheid (75%) + reflectie (25%) - reflectie NIET herkansbaar	C/E	90	S	1/4	PTA 1	ja

PTA FRYSK V5 + V6 2021-2022							
Nr.	Omschrijving	Domein	Duur (min)	Soort toets	Weging	Periode / datum	Herkansbaar
T61	Schrijfvaardigheid (80%) + reflectie (20%) - reflectie NIET herkansbaar	C/E	90	S	1/4	PTA 1	ja

De refleksje moat op freed 15 oktober 2021 ynlevere wêze.

Easken:

- Ynleverje op papier yn de snelhechter dêr't ek de autobiografy en de útslach fan de persoanlikheidstests ynsitte moatte.
- Lettertype: Calibri 12 - regelôfstân 1.5
- Namme ûnder de refleksje sette.
- De refleksje moat in titel hawwe.

Haadstik 2. Helpmiddels stavering en grammatika

1. www.taalweb.frl - wurdboek en mear op ynternet

→ Alles oer it skriuwen yn it Frysk is op www.taalweb.frl te finen.

Welkom bij Taalweb Frysk

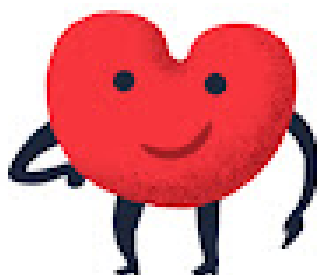
Taalweb Frysk is een hulpmiddel voor iedereen die Fries wil schrijven. Op deze website wordt u een keur aan gratis digitaal schrijfgereedschap aangeboden.

Op Taalweb Frysk vindt u:

- **Foarkarswurdlist foar it Frysk**, de woordenlijst die de voorkeursvormen voor de Friese spelling geeft;
- **Online Staveringshifker**, de Friese spellingchecker die ook als Office-plug-in of app kan worden gedownload;
- **Oersetter**, een webapplicatie waarmee automatisch Friese teksten naar het Nederlands kan worden vertaald en andersom;
- **Wurdboekportaal**, het woordenboekportaal waar met één zoekactie in vier Friese woordenboeken kan worden gezocht;
- **Paadwizer Fryske stavering**, een handleiding die uitgebreid uitleg geeft over de Friese spellingsregels.

2. Fryske útlisfilmkes op Youtube

Op it Youtube-kanaal Fryske útlisfilmkes steane 20 filmkes mei de útlis fan de Frysk stavering en grammatika.

Oersjoch fan de ûnderwerpen fan de filmkes

Youtube ⇒ Fryske útlisfilmkes

1. De letters gg/g/ch
2. De letters s/z
3. De letters v/f
4. De letters c/ch/q/x
5. De oergongsletter-w en de fêste letterkombinaasje iuw
6. It dakje op de a, e en o
7. De letters oe en û
8. It streekje op de u: ú
9. De letters i, y en iii
10. De lûden a/aa, e/ee en o/oo
11. De soldaten-regel
12. Twalûden en brekking
13. Stomme letters
14. De spaasje yn kombinaasje mei de apostrof
15. It meartal fan haadwurden
16. Ferlytsingswurden
17. De bûging fan regelmjittige tiidwurden
18. De -n achter in tiidwurd
19. De folchoarder fan de tiidwurden oan de ein fan sin
20. 10 Sinnen om oer te setten (N - F)

Haadstik 3. Stavering, grammatika en ynterferinsjes dy't in protte foarkomme

Opdracht ⇨ meitsje sinnen dêr't de goede Fryske foarm yn foarkomt.

1. er en der

2. Het einde van de straat...

3. *elke vrijdag, elk jaar, elke week*

4. *samen*

5. dêr't en wêr't

6. Nei 'it' en 'te' kriget it neikommende tiidwurd -n

7. *geven* - it tiidwurd 'jaan'

8. De soldaten-regel

9. *een poosje*

10. *verder en eerder*

11. in en yn

12. *zich*

13. it tiidwurd 'moatte'

14. 't (dy't hiel faak fergetten wurdt)

15. as, of en oft

16. *laatst(e)*

17. in protte/in soad

18. it streekje u - ú

19. i-lûden

20. Tiidwurden oan de ein fan de sin

Haadstik 4. Fryskeigen

Opdracht 1. Utdrukkings en wurdpearen 1

Der binne yn it Frysk hiel wat mear of minder rymjende wurdpearen, bygelyks *bûnt en blau, kleie en klieme, mei man en mûs*.

Folje yn de neikommende opjefen dy wurdpearen oan. Brûk byneed it wurdboek. En wat betsjutte de wurdpearen?

1. De blêden stowe wech ende _____.
2. It is dêr skjûn en oprêden om hûs en _____.
3. Foar dei en foar _____ gongen wy der al op út.
4. By dat ferhaal gong my de grize oer de _____.
5. It is skoof en _____.
6. Hy is troch skea en _____ wiis wurden.
7. _____ om let kaam er dochs thús.
8. Sy hat wol gauris wat innen en _____.
9. Mei it dwaan en _____ fan him haw ik no gjin muoite mear.
10. Syn hâlden en _____ is no aardich better te fernearen.
11. It is om hawwen en _____ te dwaan.
12. Yn syn hiele hear en _____.
13. Sljocht en _____, dat is it bêste.
14. Se binne ferhuze, mar se binne noch net te stoel en te _____.
15. Wy hawwe alles goed ôfpraat, it is yn kalk en _____.

Kies út: bank, dagen, dragen, fear, grouwe, hear, krijen, lang, litten, oanen, rjocht, semint, skande, skande, wear.

Opdracht 2. Utdrukkings en wurdpearen 2

1. Hy sjocht altyd apen en _____.
2. Dat frouminske is ivich en _____ fan hûs.
3. Sy rekken oan de hals en _____ ta yn 'e skuld.
4. It folk hie it dêr as wyn en _____.
5. As er dronken wie, sloech er alles oan grús en _____.
6. Dan wie hy dwers en _____.
7. Wy krije ús wiet en _____ wol op 'e tiid.
8. It bern gûlde sa, it gong jin troch ieren en _____.
9. Dat minske is fierstente goed, se lit mei hoazzen en _____ oer har hinne rinne.
10. Se wennen op in moai spul, mar no is alles op en _____.
11. Ja, sa is dat der om en _____ gien.
12. Dy frou arbeidet by nacht en by _____.
13. Fan dy sporter seine se dat hy stikken noch _____ kin.
14. Wy kinne ús rûm en _____ rêde.
15. It roaide kant noch _____; oaren sizze: it roaide igge noch _____.

Kies út: bearen, bôle, breed, dea, drûch, earen, erflik, ferkeard, grom, seame, sinen, skuon, ta, ûntiid, wâl, wei.

Opdracht 3.

1. Sjen as in _____.

2. Switte as in _____.

3. Sliepe as in _____.

4. Rinne as in _____.

5. Stappe as in stoaterske _____ = grutsk/eigenwiis rinne/stappe.

Kies út: hoanne, okse, baarch, ûle, hazze

6. _____ as in brúnfisk.

7. _____ as in otter.

8. _____ as in tuorre.

9. _____ as in baarch.

10. _____ as in ljip.

Kies út: rinne, sliepe, sjen, switte, swimme

In ljip (= kievit)

Haadstik 5 . Oer oersetten

Oersette is mear as allinne wurdsjes fertale fan de iene nei de oare taal. Sa kin it wêze dat bepaalde wurden net oer te setten binne fan de iene nei de oare taal. Tink bygelyks oan it Fryske wurd 'smûk'. Dat is hiel dreech oer te setten nei it Nederlânsk. Utdrukkingen binne faak ek dreech te fertalen en moat der rekken holden wurde mei de regels en eigenaardichheden fan in taal.

By it oersetten fan langere teksten is it wichtich dat de toan en de sfear fan de tekst goed werjûn wurdt.

In foarbyld

Ast de sin *Zij zat elke avond om acht uur de krant te lezen* oersetst yn it Frysk, dan soest dat sa dwaan kinne: Sy siet alle jûnen om 8 oere de krante te lêzen.

In eigenaardichheid fan it Frysk is, dat *zat de krant te lezen* yn ien tiidwurd werjûn wurde kin: krantsje.

De oersetting kin dus ek wêze:

1. Sy siet alle jûnen om 8 oere te krantsjen.
of
2. Sy krante alle jûnen om 8 oere.
of
3. Sy siet alle jûnen om 8 oere te krantlêzen.

FRYSK ≠ oerset nederlânsk

⇒ It Frysk hat in eigen stavering, grammatika en in eigen fokabulêr!

Oer it PTA:

- Krijst op it PTA in tekst en losse sinnen (havo 12 en vwo 15 sinnen) om oer te setten. By de tekst meist in wurdboek N – F brûke. Dêr wurdt foar soarge.
- It wurk wurdt beoardield oan de hân fan rubrics. Sjoch taheakke.
- Ast der echt hiele drege wurden yn de opgaven steane, dan wurde dy jûn.
- Set getallen net oer. Wol as se útskreaun binne. Dus wol *tweeëntwintig* (= twaëntweintich), mar net 20.
- Nammen wurde yn de regel net oerset.
- Ingelske wurden: wurden dy't al ynboargere binne, bygelyks 'kompjûter' wol oersetse. Nije Ingelske wurden stean litte, bygelyks 'gameboyrug'.
- As der mear as ien tiidwurd oan de ein fan in sin stiet, dan alle tiidwurden oersetse. Steane der twa tiidwurden, dan ek twa tiidwurden oersetse. Steane der trije tiidwurden, dan ek alle trije tiidwurden oersetse.

⇒ De taryeding foar it PTA bestiet út it konsekwint meitsjen en neisjen fan it húswurk. Ast it húswurk goed byhâldst en serieuus neisjocht, moat it PTA goed te meitsjen wêze.

(STRUCTUUR + INZET) × ENTHOUSIASME

=

WINST

Better wurde?

- Lear fan dyn flaters. Oan de ein fan dit diktaat fynst romte foar eigen oantekeningen. Hâld by watst goed ûnthâlde moatst.
- Sjoch sels útlisfilmkes as de stavering fan in ûnderdiel noch net goed wol.
- Sjoch wurk altyd goed nei = revisearje. Nim dan hieltyd ien stavering- of grammatikaregel en sjoch dyn wurk nei neffens dy regel.

Brûk GJIN Google Translate!!!

Haadstik 6. Oersetsinnen

Opdracht 1. Set neikommende sinnen oer fan it Frysk nei it Nederlânsk.

1. De direktuer fan it grutte boubedriuw kin skoan nije wurknimmers brûke.

2. As jo it fytspaad del ride, dan de feart oanhâlde en rjocht op 'e tsjerke oan ride, dan komme jo der wol.

3. Troch de ekonomyske krisis moatte in soad minsken koart gers ite.

4. Us pake is noch goed by de tiid. Allinne it sicht wurdt wat minder.

5. De bern binne oan it toudûnsjen en blomkesykjen.

6. De kniper komt op 'e skine.

7. Doe't sy it minne nijs hearde waard sy lyts.

8. It skeel waard troch de mediator besljochte.

9. It hynder fjouwere troch de greide.

10. Piter is der net hielendal by. Hy koe wol in slach mei de moalpûde hân ha.

Oefening A. Set ûndersteande sinnen oer yn it Frysk.

1. Het staartje van het schattige hondje is korter dan zijn snuitje.

2. Kees wie al om negen uur op school. Heeft hij zich vergist?

3. De tas die Jochem op school had laten liggen is van zijn oudere zus.

4. Jan en Jantsje zaten samen een poosje in het weiland van de buren.

5. Zij geloofde niet dat dat excentrieke gebouw in de vorige eeuw gebouwd was.

6. Kleine kuikentjes mogen graag witte rijst.

7. De muziek waar ik veel van houd kan niet iedereen waarderen.

Oefening B. Set ûndersteande sinnen oer yn it Frysk

1. In de hele stad was er niemand die mij kon zeggen waar ik een hobbywinkel zou kunnen vinden.

2. Kijk, het gaat regenen, de lucht betreft helemaal.

3. Na dat ernstige ongeluk heeft hij een moeilijke periode doorgemaakt.

4. Hans en Grietje schrokken hevig toen er plotseling een lelijke oude heks mopperend in de deuropening verscheen.

5. De leerlingen klaagden over het laatste proefwerk: veel vragen waren veel te moeilijk.

6. Verboden toegang.

7. Gisteren was het nevelig en het motregende.

8. Ik ben blij dat jullie in zo groten getale zijn gekomen, zei de voorzitter.

9. Poes slikt het eten in één keer door en likt daarna het pannetje schoon.

10. Vanwege het miezerige weer is ons reisje eigenlijk mislukt.

11. Ergens geloof ik niet dat hij het meent, wat zeg ik: ik weet het wel zeker.

12. Kijk, de gordijnen hangen scheef voor de ramen. Dat lijkt vreemd!

13. Zij vertelde dat ze de bui al lang had zien aankomen (figuerlik).

14. Waarom heb je niet gezegd dat je een cursus wil volgen?

15. De instantie waar de vraag over ging, bestaat al vijf jaar niet meer.

Oefening C. Set ûndersteande sinnen oer yn it Frysk

1. Het lijkt net of we steeds vroeger beginnen.

2. Nu iedereen zit, wil ik even wat zeggen.

3. Het feestje werd verzet, omdat er in voetbalwedstrijd op de televisie was.

4. Toen jij het snoer uit de knoop haalde, heb ik moeten wachten.

5. Jildou vroeg of ik mee naar de voorlichtingsavond ging.

6. Na een dag met warm en vochtig weer, begon het 's avonds te onweren.

7. Zullen we vanavond spinazie met een gekookt ei eten of heb je liever verse groentesoep?

8. Als het genoeg gevroren heeft, gaan we schaatsen.

9. De man die dat verhaal vertelde, sprak niet de waarheid.

10. De vrouw die het boek kwam halen, is gevallen.

11. Er waren maar weinig toeschouwers bij de demonstratie van oude ambachten.

12. Ik ben zo moe, ik kan niet meer op mijn benen staan.

13. Een paar deelnemers haakten voortijdig af.

14. Sommige mensen doen helemaal niet aan sport.

15. Is er dan niemand die met mij wil wandelen?

Sy binne tegearre oan it kuierjen

Oefening D. Set ûndersteande sinnen oer yn it Frysk

1. Zou u even willen controleren of mijn achterlicht wel brandt?

2. Moet ik meteen betalen of stuurt u mij een rekening?

3. Hij zal daar willen blijven wonen.

4. Het handige van een elektronisch woordenboek is dat je het makkelijk mee kan nemen.

5. In Friesland heeft bijna elk dorp wel een koor of een muziekkorps.

6. Muziek kan in kalmerend effect hebben op gestreste dieren.

7. Als je in een orkest wilt spelen, moet je wel muziek kunnen lezen.

8. Mijn vader verveelt zich altijd in de vakantie.

9. Zou u mij kunnen uitleggen hoe ik naar Lemmer moet rijden?

10. Ik dacht dat ik er problemen mee zou kunnen krijgen.

11. Ik denk niet dat jij in die degelijke, grijze tent wilt kamperen.

12. Dit vaasje is mooi, maar dat exemplaar vind ik mooier.

13. Marieke is de oudste maar ook de kleinste.

14. Zou ik om zes uur bij jou kunnen komen te eten?

15. Omdat de auto niet op de handrem stond, reed ie de sloot in.

Oepsy!

Haadstik 7. Teksten om oer te setten

Tekst 1. Set oer yn geef Frysk

Dit jaar jarig Nijntje op kinderpostzegels

Leiden - Op de kinderpostzegels van dit jaar staat Nijntje, die 65 jaar is geworden.

De jaarlijkse actie zet zich dit keer in voor 90.000 kinderen in ons land die in een benarde thuissituatie leven, laat Stichting Kinderpostzegels weten.

Met Nijntje, die in 1955 voor het eerst werd getekend door Dick Bruna, wil de stichting een warm en prettig gevoel van veiligheid aan kinderen geven. Door de coronacrisis is de situatie voor deze groep kinderen, die nu noodgedwongen meer thuis zijn, nog schrijnender geworden. Op dit moment woont één op de vijftien kinderen in Nederland in een onveilige situatie, gemiddeld twee kinderen per schoolklas. Zij hebben thuis dagelijks te maken met ernstige problematiek, zoals huiselijk geweld, verwaarlozing, armoede of verslaafde ouders, aldus Stichting Kinderpostzegels.

Leerlingen uit groep zeven en acht gaan op 23 september voor de 72ste keer langs de deuren om postzegels en andere producten te verkopen. De actie wordt binnen de RIVM-richtlijnen ontworpen.

Boarne: *Leeuwarder Courant*, 24 juny 2020

Tal wurden: 161

Tekst 2. Set oer yn geef Frysk

Opnieuw subsidie om huisartsen te lokken

Leeuwarden - De provincie Fryslân gaat dit najaar wederom huisartsen helpen bij het bouwen of verbouwen van een praktijk.

De provincie heeft nog 300.000 euro klaarliggen voor huisartsen die zich in Friesland willen vestigen en daarvoor een pand moeten bouwen of verbouwen. De provincie hoopt vooral jonge dokters over de streep te trekken en een praktijk in Friesland te openen. De regeling kan zeker minimaal vijf huisartsen helpen.

Friesland heeft te maken met een daling van het aantal huisartsenpraktijken.

Huisartsen gaan met pensioen en opvolgers staan niet altijd klaar. Het probleem is al nijpend in Leeuwarden. In 2018 leidde het tot een campagne om huisartsen te verleiden zich te vestigen in Leeuwarden. De campagne leverde minimaal vijftien potentiële kandidaten op.

Tijdens de eerste subsidieronde kregen vijf huisartsen elk een bedrag van 50.000 euro en één huisarts 25.000 euro om een praktijk te bouwen of verbouwen. Tien huisartsen vielen buiten de boot. Zij waren te laat met hun aanvraag. Zij kunnen alsnog aanspraak maken, mochten ze binnen de subsidieregels vallen. Per aanvraag is maximaal 50.000 euro beschikbaar.

Ook kunnen huisartsen op kosten van de provincie advies inwinnen bij het aankopen of bouw van een pand voor hun praktijk.

De provincie gaat bij het verlenen van het geld kijken naar een goede spreiding over de provincie. In de eerste ronde werden huisartsen in Leeuwarden, Súdwest-Fryslân, Heerenveen, Smallingerland en Waadhoeke geholpen.

Boarne: *Leeuwarder Courant*, 24 juny 2020

Tal wurden: 237

Tekst 3. Set oer yn geef Frysk (vwo)

RIVM gaat telefoongegevens gebruiken tegen coronavirus

Het kabinet wil dat telecomaانبieders geanonimiseerde locatiegegevens van alle mobiele telefoons in Nederland gaan delen met het RIVM. Daarvoor ligt een noodwet klaar die een jaar van kracht blijft.

Het gaat om tellingen van het aantal mobiele telefoons per uur in elke gemeente, met daarbij informatie over de herkomst van die telefoons. Dat laatste baseert de telecomaانبieder op informatie over waar het apparaat het grootste deel van de tijd is.

Volgens het kabinet zijn de gegevens relevant omdat het inzicht geeft in hoe druk het ergens is. Ook kan het RIVM met de gegevens voorspellingen doen over hoe het coronavirus zich kan gaan verspreiden. Volgens het kabinet kan zo worden voorkomen dat maatregelen te laat komen en kunnen acties tegen het virus veel gericht worden genomen.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) zegt de tekst van de noodwet die het kabinet gisteren publiceerde nog te bestuderen. Op de eerdere concepttekst reageerde de privacywaakhond zeer kritisch. Locatiegegevens van mobiele telefoons kunnen zeer gevoelige informatie bevatten, namelijk over wie waar is, dag en nacht, aldus de AP. Deelname aan dit plan van het kabinet is voor burgers bovendien niet vrijwillig. Daarom moet de noodzaak van de wet, het doel ervan en de waarborgen helder zijn. Volgens het kabinet zijn de gegevens die het RIVM krijgt ongeschikt om mensen te identificeren.

Boarne: *Trouw*, 30 maaie 2020

Tal wurden: 222

Tekst 4. Set oer yn geef Frysk

Dit zijn de gevaarlijkste dieren van Nederland (1): de koe

Veel bloeddorstige beesten hebben we niet in de lage landen. Maar ook bij ons kun je hardhandig met dieren in aanraking komen. Wat zijn de gevaarlijkste dieren van Nederland? Aflevering 1: de koe

Hoezo is een koe gevaarlijk?

Koeien zoeken niet snel ruzie. Maar als het je lukt om ze boos te maken, is het wel echt oppassen. Een koe kan je zonder pardon onder de voeten lopen (en dat wil je liever niet met een beest van gemiddeld 650 kilo). Het overkwam twee vrouwen toen ze vorig jaar met hun honden een wandeling maakten door natuurgebied de Broekloop, vlakbij het Noord-Brabantse Ulvenhout.

Koe neemt vrouw op de hoorns

‘Opeens zagen we de hele kudde op ons af komen. In een soort formatie, alsof iemand ze een fluitsignaal had gegeven’, vertelden ze in het AD. Beide vrouwen werden genadeloos omvergelopen. Een van hen lag gewond op de grond toen de ander meerdere keren op de hoorns wordt genomen en de lucht in wordt geslingerd. De laatste komt er met een gezwollen knie vanaf, maar de eerste moet met spoed naar het ziekenhuis.

Per jaar zijn er zo’n zestig incidenten met mensen en koeien. Sinds 2006 zijn er vier gevallen geweest met een dodelijke afloop.

Hoe voorkom je ongelukken met koeien?

Een koe zal niet zomaar een mens aanvallen. De dieren worden vooral zenuwachtig van honden die rondrennen en aan hun poten komen snuffelen. Honden zijn vaak de aanleiding van incidenten tussen koeien en wandelaars. Houd je huisdier daarom aan de lijn.

Verder is het verstandig om met een grote boog (met een afstand van ongeveer twintig meter) om een koe heen te lopen. Wat je vooral niet moet doen is plotseling rennen, hard krijsen of met stokken zwaaien. Door dat soort hysterisch gedrag voelt het beest zich bedreigd en zal hij eerder agressief reageren.

Boarne:

<https://www.quest.nl/natuur/dieren/a27783976/gevaarlijkste-dieren-van-nederland-de-koe>
(besjoen op 5 july 2019)

Tal wurden: 315

Tekst 5. Set oer yn geef Frysk

Zo heb je er nog nooit van gehoord en zo gaat iedereen in je omgeving er vol voor en voor je het weet jijzelf ook. Of het nu om dating app Tinder gaat of, om even terug in de tijd te duiken, om Crocs, Uggs of de loopstep. Zijn rages eigenlijk te voorspellen?

Is een rage te voorspellen?

Nee. Hét kenmerk van een rage is namelijk haar onvoorspelbaarheid. Een rage is per definitie een fenomeen of een (nieuw) idee dat bijna uit het niets gedurende een bepaalde tijd heel populair wordt, door heel veel mensen aan te steken, die er vervolgens hun gedrag op gaan afstellen.

Zo werd het erotische boek *Vijftig tinten grijs* na publicatie in 2011 massaal gelezen door zo'n zeventig miljoen vrouwen wereldwijd., was Pacman hét computerspelletje dat je in de jaren tachtig speelde en gingen we rondom 2005 massaal 'sonjabakkeren', terwijl dieetgoeroe Sonja Bakker bij gebrek aan belangstelling aanvankelijk niet eens een uitgever kon vinden voor haar dieetboeken en ze dus maar in eigen beheer uitgaf. Ook dansstijlen (zoals bijvoorbeeld de lambada) en websites kunnen een rage veroorzaken (denk aan Facebook).

Rages zijn wat dat betreft niet te verwarren met hypes, gebeurtenissen waarover we allemaal praten, nadat de media er massaal en buitensporig op hebben ingezoomd. Al leidt een rage op een gegeven moment vaak wel tot meer media-aandacht, waardoor ze nog langer kan blijven bestaan.

Maar uiteindelijk gaat het met een rage vaak zoals met een griepvirus: na steeds meer mensen besmet te hebben, worden we er uiteindelijk immuun voor. Opeens is het niet meer hip en vernieuwend maar juist duf en ouderwets. Een lot dat na Hyves, binnenkort ook Facebook zal treffen als we de voorspellingen van Princeton-onderzoekers John Cannarella en Joshua A. Spechler mogen geloven.

Dat rages dus moeilijk te voorspellen zijn en zomaar weer weg kunnen zijn, hoeft overigens niet te betekenen dat een comeback per definitie uitgesloten is, zeker wanneer het offline zaken betreft. Zo hebben knikkeren en voetbalplaatjes sparen door de tijden heen meerdere piekperiodes gekend, net als skaten en schoudervullingen.

Boarne: *Waarom drinken we zoveel koffie? 101 slimme vragen*, redaksje Sanne Deurloo en Anne van Kessel, Bertram + de Leeuw Uitgevers, kennislink.nl, 2014

Tal wurden: 341 woorden

Haadstik 8. Oefen-PTA

SKOALEKSAMEN 1 TWU (T61)

Oersetting Nederlânsk - Frysk

Datum: 22 oktober 2020 / 13.30 - 15.00 oere

Beskikbere tiid: 90 minuten (totaal)

Utlis:

De opdracht bestiet út 15 sinnen en in tekst.

Lês de sinnen en de tekst earst in kear rêstich oer. Wurkje dan de oersetting yn it klad út.

Skriuw de Fryske sinnen en de tekst dêrnei kreas oer. **Sla hieltyd in rigel oer.**

Foar de beoardieling wurdt der sjoen nei it oersetten en de stavering, grammatika en wurdskat en ynterferinsjes.

1. Ik ben blij dat je me vandaag even hebt kunnen helpen.
2. De leerlingen mopperden over het laatste proefwerk: veel vragen waren veel te moeilijk.
3. Ik vind dat we er voor vandaag maar mee moeten stoppen.
4. Het zou erg jammer zijn al we de wedstrijd gingen verliezen.
5. Zullen we vanavond spinazie met een gekookt ei eten of heb je liever verse groentesoep?
6. Hij zou zich moeten schamen toen hij de waarheid niet sprak.
7. De wind is gaan liggen en zal vanmiddag weer aanwakkeren.
8. Verboden toegang.
9. Ergens geloof ik niet dat zij het meent, wat zeg ik: ik weet het wel zeker.
10. Na het ernstige ongeluk heeft hij een zware periode doorgemaakt.
11. Piter is er met zijn hoofd niet helemaal bij. Hij kon wel een klap van de molenwiek hebben gehad.
12. Ik zou wel willen weten waar ze uithangt.
13. Hij zei dat hij de voorzitter niet heeft kunnen verstaan.
14. Zullen we samen een fietstocht maken?, vroeg grootmoeder aan haar acht kleinkinderen.
15. Ik hoop dat we voortaan elke week een boterham met pindakaas krijgen.

Bij McDonald's je leeshonger aanwakkeren

Kinderen worden vooral blij van een bezoek aan McDonald's vanwege de frietjes en kipnuggets in hun Happy Meal. Tien dagen lang ontkomen ze niet aan een ander soort consumptie: leesvoer.

Tijdens de kinderboekenweek voegt McDonald's geen speeltje toe bij een Happy Meal maar een leesboekje. Het familierestaurant vindt het naar eigen zeggen belangrijk om bij te dragen aan leesbevordering.

Eveline Aendekerk, de directeur van de stichting CPNB: 'We weten dat de samenwerking met een fastfoodketen controversieel is en ongetwijfeld ook negatieve reacties gaat oproepen. Maar het doel heiligt de middelen en dat begrijpen ook veel mensen. We zien verontrustende cijfers over ontleding onder kinderen. Daarom moeten we uit een ander vaatje tappen.'

'Dit is in stunt', voegt ze toe. 'Ons doel is om leeshonger te activeren. Lezen is niet iets elitairs. We moeten daarom meer doen om bredere lagen van de bevolking te bereiken. McDonald's trekt 3 miljoen consumenten per week, vooral huishoudingen met kinderen. Het is geweldig publiek dat je 10 dagen lang kunt bedelven onder de boeken.'

Frans Kok, emeritus hoogleraar voeding en gezondheid: 'Ik heb hier toch wel moeite mee. Je biedt een fastfoodketen die niet bepaald bekend staat om zijn gezonde voeding, een podium om reclame te kunnen maken. Dat is potentieel niet onschuldig. Door zo'n partnerschap met een degelijke organisatie zoals de boekenstichting CPNB zou het bedrijf met de grote M ineens als betrouwbare deelgenoot kunnen worden gezien. Dat staat me tegen. Want de McDonald's zet kinderen nog steeds aan tot slecht en ongezond eten, wat uiteindelijk zelfs kan leiden tot obesitas.'

Kok vraagt zich af of de CPNB geen andere ludieke actie kon bedenken om grote groepen kinderen te bereiken. 'Ik kan me samenwerkingsverbanden voorstellen met minder verdachte bedrijven of instellingen zoals de Efteling of iets met sportverenigingen. Waarom ga je uitgerekend in zee met een fastfoodketen?'

'Voor McDonald's is dit een vorm van social marketing. Net zoals Coca Cola langs de scholen zou gaan met de boodschap: je moet meer bewegen. Om gezonder over te komen hebben ze bij McDonald's al wat slablaadjes tussen de broodjes gestopt, maar dat is een verbetering in de marge. Ik zou het een betere actie hebben gevonden als McDonald's niet alleen een boekje weggaf, maar ook een supergezonde, duurzame hamburger in zijn Happy Meal had gedaan. Dan vang je twee vliegen in één klap.'

Boarne: De Volkskrant, maandei 28 septimber 2020

Tal wurden: 392

SKOALEKSAMEN 1 HAFU (T51)

Oersetting Nederlânsk - Frysk

Datum: 30 oktober 2020 / 13.00 - 14.30 oere

Beskikbere tiid: 90 minuten (totaal)

Utlis:

De opdracht bestiet út 12 sinnen en in tekst.

Lês de sinnen en de tekst earst in kear rêstich oer. Wurkje dan de oersetting yn it klad út.

Skriuw de Fryske sinnen en de tekst dêrnei kreas oer. **Sla hieltyd in rigel oer.**

Foar de beoardieling wurdt der sjoen nei it oersetten en de stavering, grammatika en wurdskat en ynterferinsjes.

Sinnen:

1. Piet en Joke lopen samen door de stad.
2. De wind is gaan liggen en zal vanmiddag weer aanwakkeren.
3. Ik hoop dat het klopt dat Joke voor het examen is geslaagd.
4. Joke is jonger dan Piet, daarom moet zij 's avonds eerder naar bed.
5. Elke week moeten wij een voetbalwedstrijd spelen.
6. Klaas en Marije gaan volgende week trouwen.
7. Hij zou zich moeten schamen.
8. Verboden toegang.
9. Joke stonk verschrikkelijk nadat ze in de sloot was gevallen.
10. Als het genoeg gevroren heeft, gaan we schaatsen.
11. De instantie waar de vraag over ging, bestaat al vijf jaar niet meer.
12. Het paard galoppeerde door het weiland.

De telefooncel

Ooit belden we in glazen hokjes op straat. Er was een tijd dat er nog geen mobieltjes waren (ja heus). Bellen op straat deden we in mufte hokjes. Daarin hing een telefoon die je tot leven kon wekken door er muntjes in te gooien of door er een magneetkaart in te steken. In de hokjes, die eerst vierkant waren en later driehoekig, hing een rijtje beduimelde telefoonboeken. Buiten de telefooncel stonden vaak mensen ongeduldig te wachten tot de beller eindelijk klaar was.

De eerste telefooncel in Nederland werd in 1931 geplaatst in Amsterdam.

Tegenwoordig staat hij in een museum in Den Haag. Tot 2008 bestond de wettelijke verplichting dat er op elke vijfduizend Nederlanders één telefooncel moest zijn. Toen die eis werd losgelaten, verdween de telefooncel geleidelijk uit het straatbeeld.

Er heeft zich heel wat afgespeeld in telefooncellen. Het was een plek waar minnaars elkaar stiekem konden bellen, waar afspraakjes werden gemaakt en deals gesloten. Maar het was ook een plek waar je telefoonboeken in brand kon steken en het reservoir met muntgeld kon openbreken. En waarvan je de ruiten kon inslaan of met graffiti bekladden. Geen stuk straatmeubilair leek het vaker te moeten ontgelden dan de telefooncel. In 1987 betaalde de PTT (de voorloper van KPN) jaarlijks twee miljoen gulden aan telefooncelreparaties.

En nu? Nu zijn de KPN-telefoonhokjes weg. Generaties groeien op zonder ooit naar een telefooncel te hebben gerend om een smachtende geliefde of ongeruste ouders te bellen. Heeft je trein vertraging? Dan hoef je niet meer te wachten tot je op het perron in de wachtrij voor de telefooncel kunt aansluiten. Op straat dringend een dokter nodig? Je hoeft niet meer in paniek te zoeken naar de dichtstbijzijnde openbare telefoon. Het is bijna niet meer voor te stellen dat het ooit anders was.

We zijn er in de communicatie onmiskenbaar op vooruitgegaan nu we niet meer afhankelijk zijn van vaste belpunten op straat. Maar we zullen nog heel lang de nostalgische verhalen horen van mensen met warme herinneringen aan bepaalde telefooncellen.

Boarne:

<https://www.quest.nl/tech/technologie/a29201447/de-telefooncel-ooit-belden-we-in-glazen-hokjes-op-straat> (14 oktober 2019)

Tal wurden: 336

Rubric PTA I 2021 - 2022 Havo

1. Sinnen (35%)

Stavering

Oantal flaters: _____ Sifer: _____

2. It oersetten fan de sinnen

1. Fryskeigene: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10

2. Ynterferinsjes: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10

3. Tiidwurden en grammatika: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10

Totaal 1. + 2. + 3. = _____ : 3 = _____

1. Sifer stavering (40%) _____

2. Sifer foar it oersetten (60%) _____

Sifer sinnen _____

2. Tekst - (65%)

1. Stavering

Oantal flaters: _____ Sifer: _____

2. Rubric foar it oersetten

Punten	1.	2.	3.	4.	
Ynterferinsjes	Der sitte in protte, steurende ynterferinsjes yn it Frysk dat brûkt is.	Der sitte in behoarlik tal ynterferinsjes yn de tekst.	Der sitte in pear ynterferinsjes út it Nederlânsk en/of Ingelsk wei.	Der sitte gjin/amper ynterferinsjes út it Nederlânsk en/of it Ingelsk yn it Frysk.	
It brûken fan de tiidwurden en grammatika	Der sitte in protte steurende flaters yn it brûken fan de tiidwurden en grammatika. Tiidwurden wurde omdraaid en it brûken fan de -n is net goed.	Tiidwurden wurde foar it grutste part omdraaid. Der binne mear as twa flaters by it brûken fan de -n. De grammatika is net goed tapast.	Der sitte in pear flaters yn it brûken fan de tiidwurden. Ien of twa kear wurde tiidwurden omdraaid. Foar it grutste part wurdt de -n goed brûkt. De grammatika is reedlik goed tapast.	De tiidwurden en grammatika binne korrekt brûkt.	
It oersetten	De tekst is letterlik oerset fan it Nederlânsk nei it Frysk.	De tekst is frijwol letterlik oerset. De oersetting befettet in pear Fryskeigene ûnderdielen.	De tekst befettet in tal moaie Fryskeigene ûnderdielen. In pear kear is de tekst letterlik oerset, wylst dat net hoegd hie.	By de oersetting is in protte gebrûkmakke fan it Fryskeigene.	
Gearhing fan de tekst en algehele yndruk.	De tekst stûket bot. Der sitte in protte flaters yn de ynterpunksje.	De tekst stûket hjir en dêr. Der sitte flaters yn de ynterpunksje.	De tekst rint reedlik flot. Der sitte in pear flaters yn de ynterpunksje.	De tekst rint flot. Der sitte (hast) gjin flaters yn de ynterpunksje.	

Der kin mei-elkoar 16 punten helle wurde foar it oersetten. Der kin ek heale punten jûn wurde.

Sifer: oantal punten behelle foar it oersetten fan de tekst (lêste kolom rubric) : 16 x 10

1. Sifer stavering (40%) _____

2. Sifer foar it oersetten (60%) _____

Sifer tekst _____

→ Einsifer: sifer sinnen x 0,35 + sifer tekst x 0,65 = _____

Rubric PTA I 2021 - 2022 VWO

1. Sinnen (25%)

Staving

Oantal flaters: _____ Sifer: _____

2. It oersetten fan de sinnen

4. Fryskeigene:	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10
5. Ynterferinsjes:	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10
6. Tiidwurden en grammatika:	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10

Totaal 1. + 2. + 3. = _____ : 3 = _____

1. Sifer staving (40%) _____

2. Sifer foar it oersetten (60%) _____

Sifer sinnen _____

2. Tekst - (75%)

1. Stavering

Oantal flaters: _____ Sifer: _____

2. Rubric foar it oersetten

Punten	1.	2.	3.	4.	
Ynterferinsjes	Der sitte in protte, steurende ynterferinsjes yn it Frysk dat brûkt is.	Der sitte in behoarlik tal ynterferinsjes yn de tekst.	Der sitte in pear ynterferinsjes út it Nederlânsk en/of Ingelsk wei.	Der sitte gjin/amper ynterferinsjes út it Nederlânsk en/of it Ingelsk yn it Frysk.	
It brûken fan de tiidwurden en grammatika	Der sitte in protte steurende flaters yn it brûken fan de tiidwurden en grammatika. Tiidwurden wurde omdraaid en it brûken fan de -n is net goed.	Tiidwurden wurde foar it grutste part omdraaid. Der binne mear as twa flaters by it brûken fan de -n. De grammatika is net goed tapast.	Der sitte in pear flaters yn it brûken fan de tiidwurden. Ien of twa kear wurde tiidwurden omdraaid. Foar it grutste part wurdt de -n goed brûkt. De grammatika is reedlik goed tapast.	De tiidwurden en grammatika binne korrekt brûkt.	
It oersetten	De tekst is letterlik oerset fan it Nederlânsk nei it Frysk.	De tekst is frijwol letterlik oerset. De oersetting befettet in pear Fryskeigene ûnderdielen.	De tekst befettet in tal moaie Fryskeigene ûnderdielen. In pear kear is de tekst letterlik oerset, wylst dat net hoegd hie.	By de oersetting is in protte gebrûkmakke fan it Fryskeigene.	
Gearing fan de tekst en algehele yndruk.	De tekst stûket bot. Der sitte in protte flaters yn de ynterpunksje.	De tekst stûket hjir en dêr. Der sitte flaters yn de ynterpunksje.	De tekst rint reedlik flot. Der sitte in pear flaters yn de ynterpunksje.	De tekst rint flot. Der sitte (hast) gjin flaters yn de ynterpunksje.	

Der kin mei-elkoar 16 punten helle wurde foar it oersetten. Der kin ek heale punten jûn wurde.

Sifer: oantal punten behelle foar it oersetten fan de tekst (lêste kolom rubric): 16 x 10

1. Sifer stavering (40%) _____

2. Sifer foar it oersetten (60%) _____

Sifer tekst _____

→ Einsifer: sifer sinnen x 0,25 + sifer tekst x 0,75 = _____

Refleksje I

Om in dúdlik byld fan dysels en dyn prestaasjes te krijen, is it wichtich om te reflektearjen. By in refleksje sjochst werom nei watst dien hast, watst der fan leard hast en watst yn it ferfolch oars, better dwaan kinst.

Dêrmei kin in refleksje dy helpe om dyn prestaasjes yn de takomst te ferbetterjen. Sa soest yn it ferfolch de neidruk op dyn sterke punten lizze kinne of krekt wurkje oan dyn swakke punten. Behannelje (yn willekeurige folchoarder) ûndersteande punten yn dyn refleksje. It kin wêze datst guon fragen net beantwurdzje kinst. Sla dy fraach/fragen oer:

- Lês earst de autobiografy en de útslach fan de twa persoanlikheidstests fan begjin it skoaljier troch en reflektearje dêrop.
- Wat wie dyn situaasje oan it begjin fan perioade 1? Hoe stiest der foar? Sjoch ek nei de autobiografy dy'tst oan it begjin fan de perioade ynfold hast. Beskriuw de (eventuele) ferskillen.
- Hoe bisto dizze perioade oan de slach gongen? Wêr bist mei begongen en wat hast dêrnei dien ensafh. Mei oare wurden beskriuw it proses. Net in opsomming jaan fan watst dien hast.
- Bisto yn dizze perioade problemen tsjinkaam? Sa ja, hokker problemen wienen dat? Hasto dy problemen oplosse kind? Sa ja, hoe dan? Wat is de reden dat alles/in protte goedgongen is?
- Wat binne dyn sterke punten/wêr bist goed yn?
- Wat binne dyn swakke punten/wêr bist net sa goed yn?
- Wat soest yn de takomst ferbetterje wolle? Wat kinsto yn de takomst better/oars dwaan?
- Wat hast leard? Kwa kennis en persoanlike ûntwikkeling?
- Werkenst dy yn de útslach fan de twa persoanlikheidstests dy'tst oan it begjin fan de perioade ynfold hast? Wat wol/net?

Neist boppesteande fragen kinne der punten wêze dy'tst sels noch beskriuwe wolst, mar dy hjir net neamd binne.

Jou in wiidweidich antwurd op alle boppesteande punten, op dizze wize silst in dúdlik byld fan dysels en dyn prestaasjes krije.

It is foar de kwaliteit fan de lessen wichtich om fêst te stellen wat der better kin en wat der al goed is op dit momint. Dêrom is it wichtich om ek de folgjende punten te beskriuwen:

- Wat gong der goed yn de les?
- Wat gong net goed/min yn de les?
- Wat kin der better yn it ferfolch?
- Wat soest fuortlitte út de lessen?
- Wat ûntbrekt der oan de lessen? Is der wat wêr'tst graach mear fan sjen wolle soest?

- Wat binne tips en tops foar dizze perioade?

Neist boppesteande fragen kinne der punten wêze dy'tst sels noch beskriuwe wolst, mar dy hjir net neamd binne.

Oer de opbou/struktuer fan de refleksje:

- Soargje foar in orzjinele, passende titel.
- De refleksje is in rinnend ferhaal! Dus **NET** de fragen ien foar ien beantwurdzje.
- Opbou: ynlieding - kearn - slot.
- Lengte:
 - havo op syn minst 400 wurden.
 - vwo op syn minst 550 wurden. De ûnderbouwing(en) en taljochtingen moatte foar vwo-ers wiidweidiger en yngeander (= *diepgaander*) wêze.

De refleksje wurdt neisjoen oan de hân fan in rubric. Sjoch taheakke.

**STILSTAAN
BIJ JE
HANDELEN
IS
VOORUITGANG**

Loesje

